

Perspektivforedrag Østre Agder

Representantskapsmøte 5.september 2025

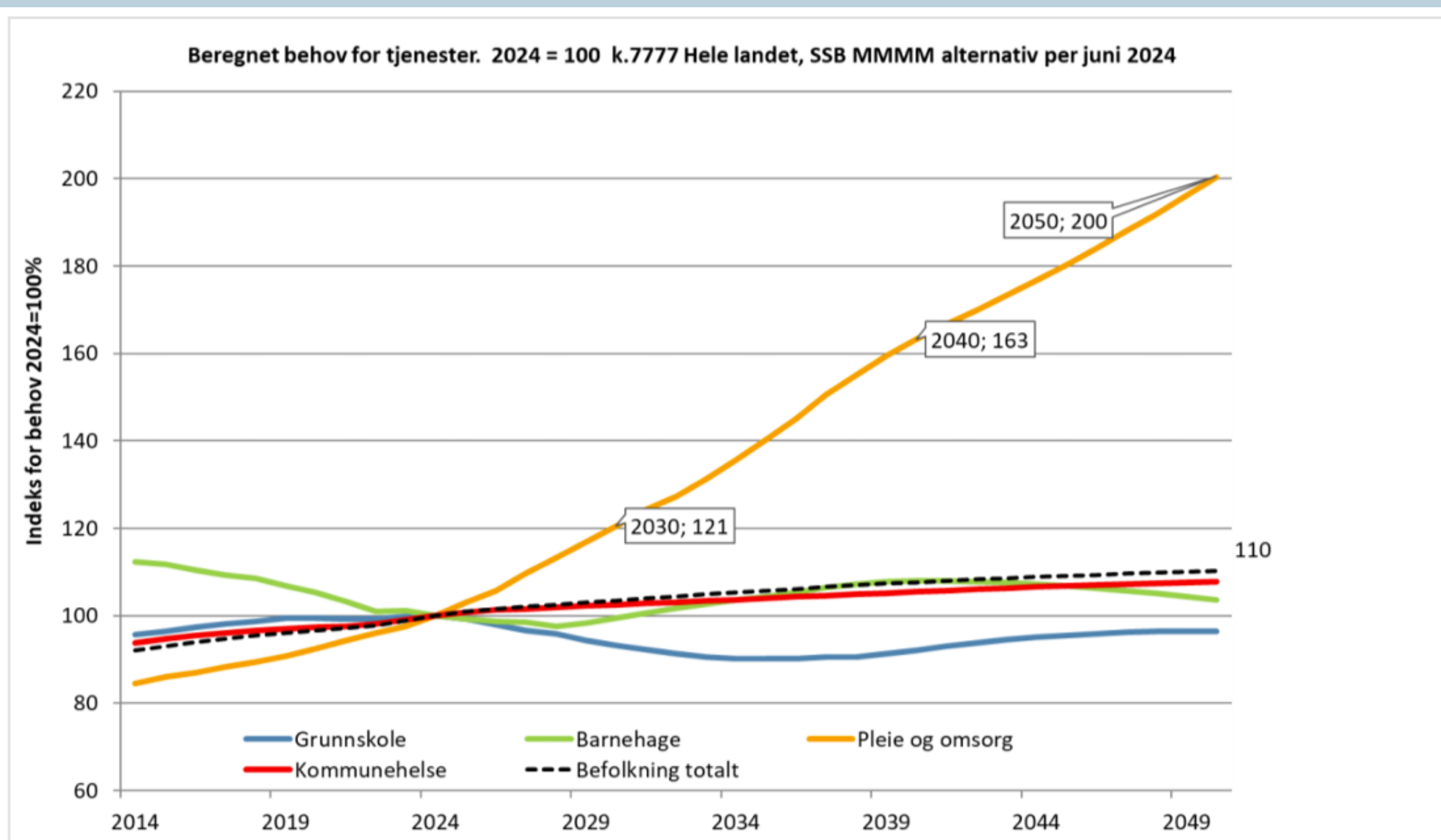
Av Geir Vinsand, NIVI Analyse

gv@nivianalyse.no

www.nivianalyse.no

- Det reformpolitiske bildet
- Kommunesystem ved veis ende
- Hva blir føringene for omstilling?
- Kommentarer til det videre samarbeid

Demografiskiftet berører alle

Figur 2: Beregnet behov for tjenester mellom de største sektorene i kommunen 2020–2050 basert på dagens praksis. Kilde: SSB, framskriving MMMM juni 2024 og ressursbruk pr. årsklasse etter statens inntektssystem, metode Agenda Kaupang

Levekårsutfordringer

Landet delt inn i 1100 nabolag med 1500-6000 innbyggere

- Andel personer 30-39 år som kun har grunnskoleutdanning
- Andel personer 21-29 år som ikke har fullført videregående skole i løpet av fem år
- Andel barn i lavinntektshusholdninger (EU-60)
- Andel sosialhjelpsmottakere over 16 år
- Andel uførepensjonister i alderen 18-44
- Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet (beregning som tar hensyn til hva slags husholdning du bor i)

Sosialkommuner?

Er kommunene for store?

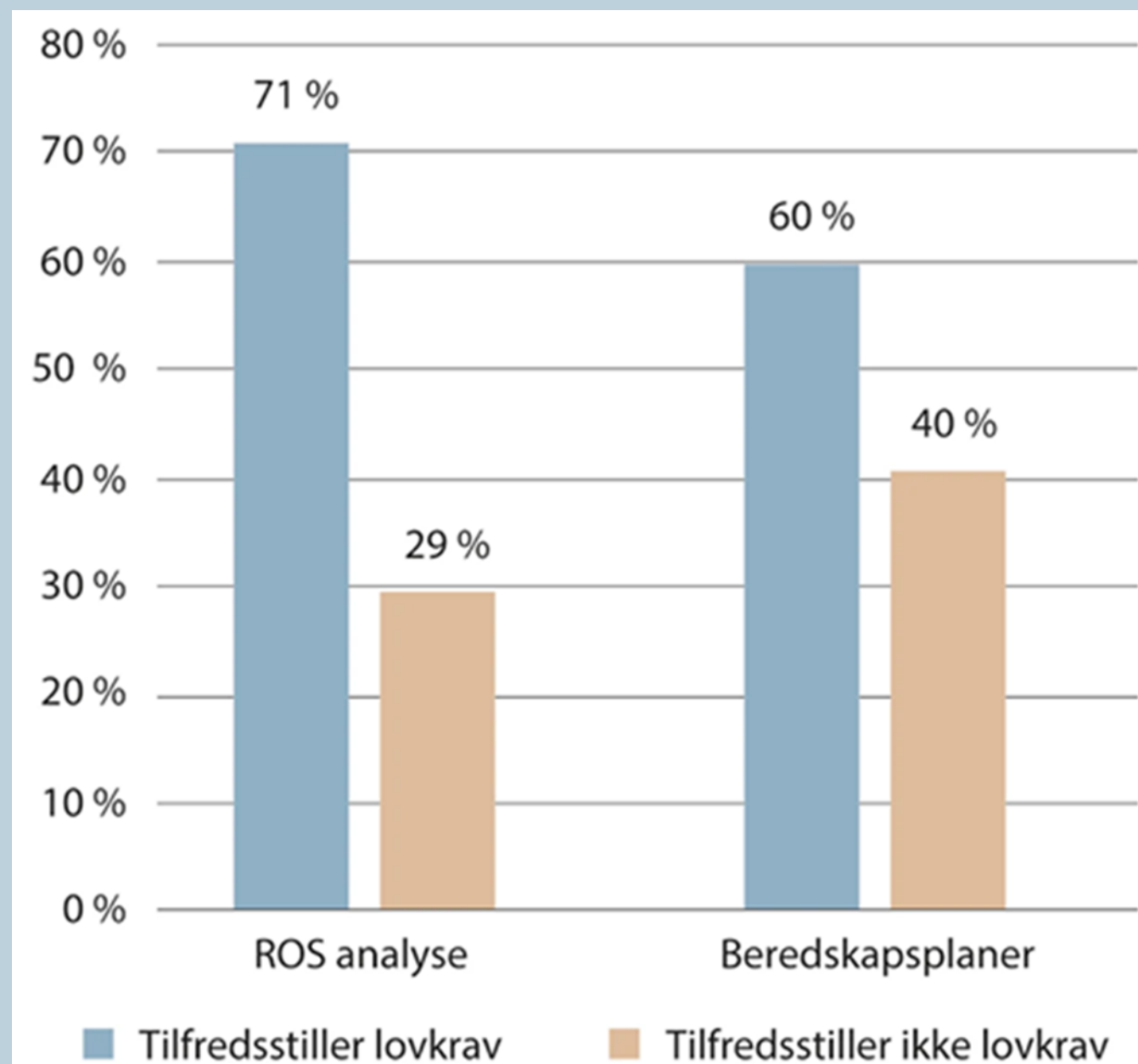
Målrettet områdeforvaltning?

Kilde: nrk.no/SSB

156 steder skiller seg ut med store levekårsutfordringer

Den sivile beredskap må forsterkes

Figur 5.3 Andel kommuner som ivaretar lovkrav om oppdaterte planer for ROS-analyser og beredskapsplaner per januar 2021.

Kilde: Pedersen, Kjelsaas m.fl. (2022).

Bra nok med lokalt beredskapsråd og beredskapskoordinator i minst 50 prosent stilling pr kommune?

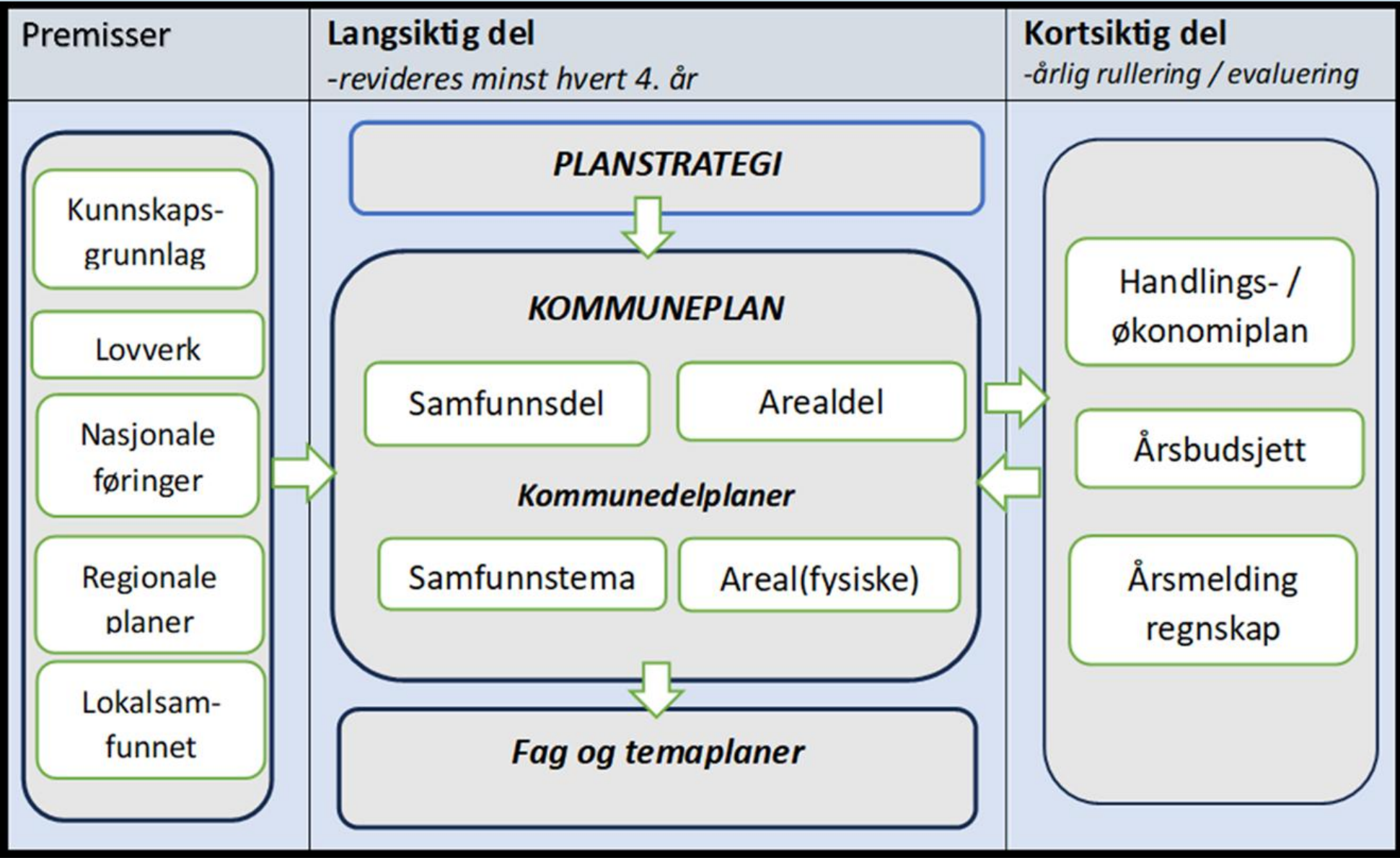
OK med ulik organisering av ansvaret for ROS, beredskapsplaner, brannvesen, IUA, helseberedskap

Kommunale beredskapsplikter etter forskjellige lover

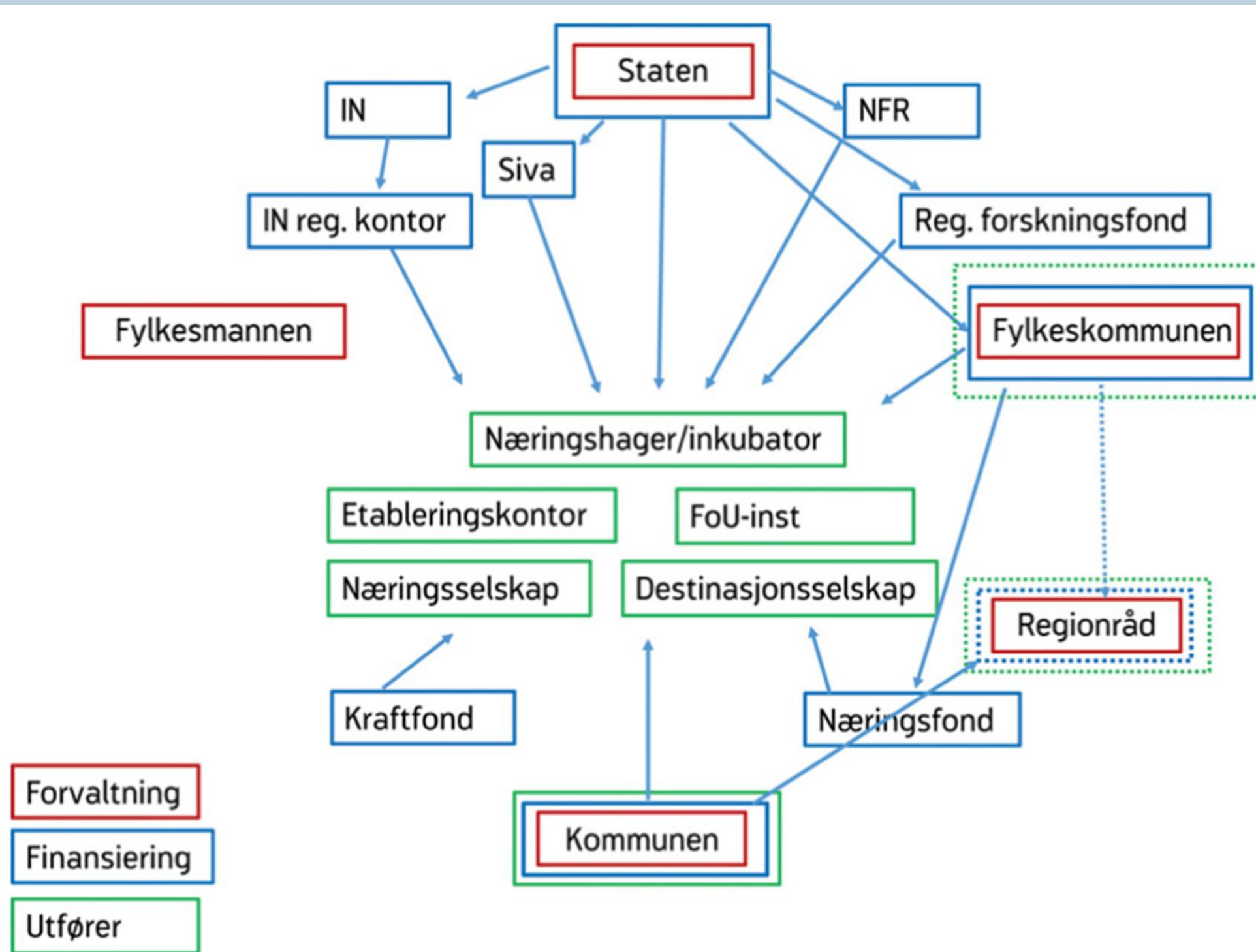
Ulik geografisk organisering av statlige beredskapsetater

Plansystemet henger ikke sammen

- 65 prosent lovoppfyllelse
- Kommuner uten lovpålagt styringssystem
- Utdaterte areal- og samfunnsplaner
- Lokale og regionale planer henger dårlig sammen
- Konsulentvelde og delvis plankaos

Skal utviklingsbyråkratiet være sånn?

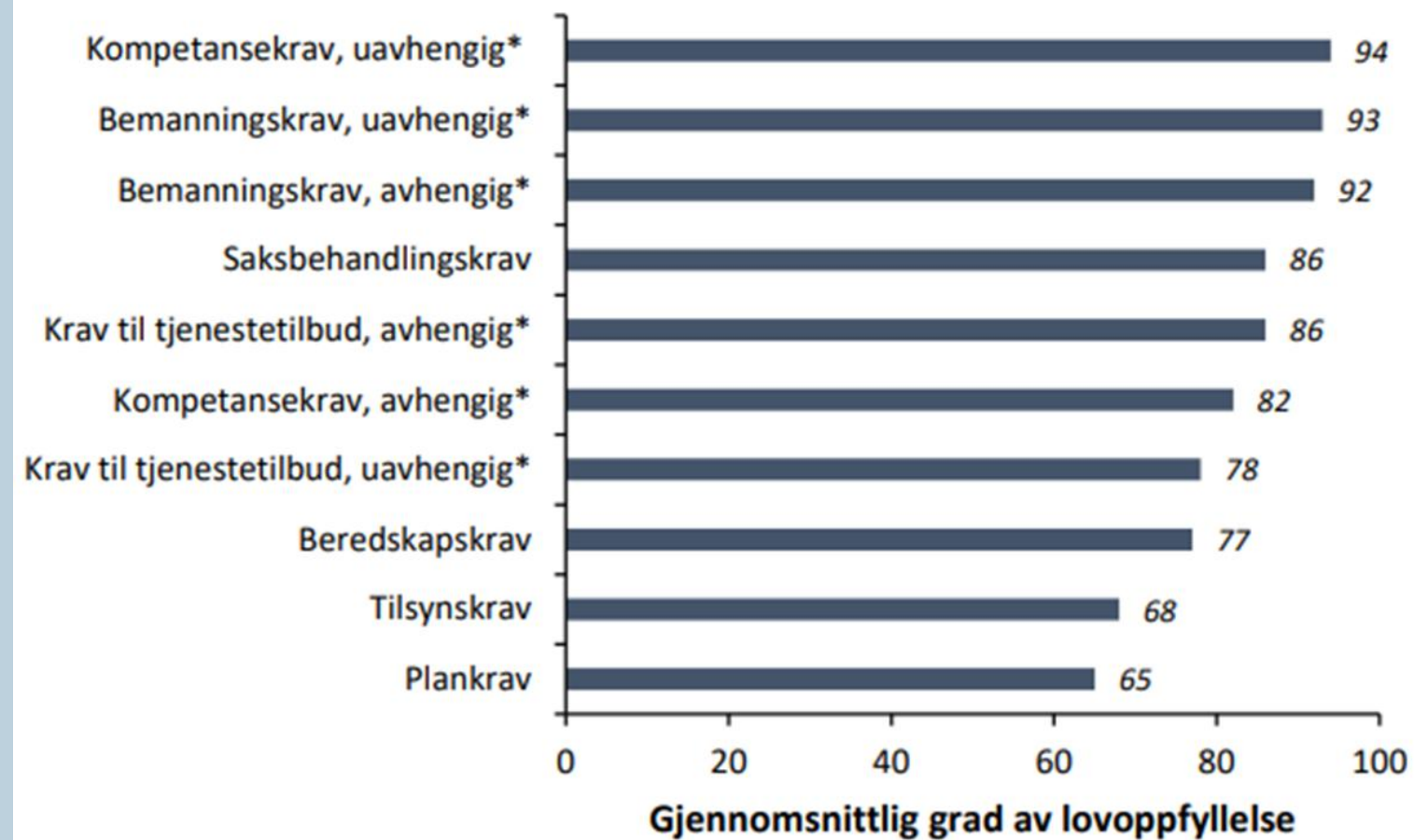

Figur 11.4 Kommunens gode hjelpere, illustrert av Telemarksforskning

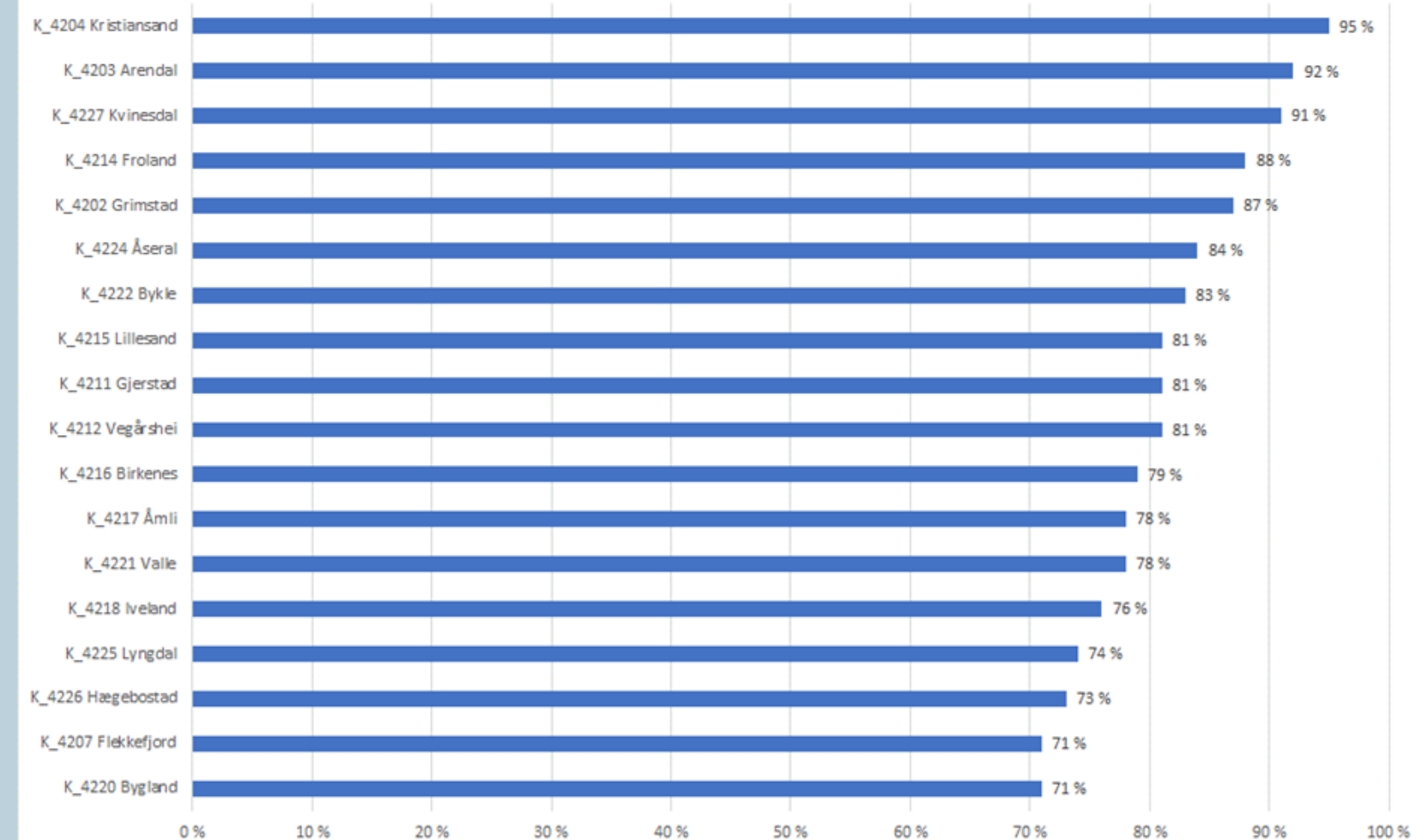
Kilde: Vareide m.fl. (2019)

Skal det juridiske utenforskapet fortsette?

Gjennomsnittlig grad av lovoppfyllelse for ulike typer lovkrav, i prosent*

Samlet lovoppfyllelse i prosent

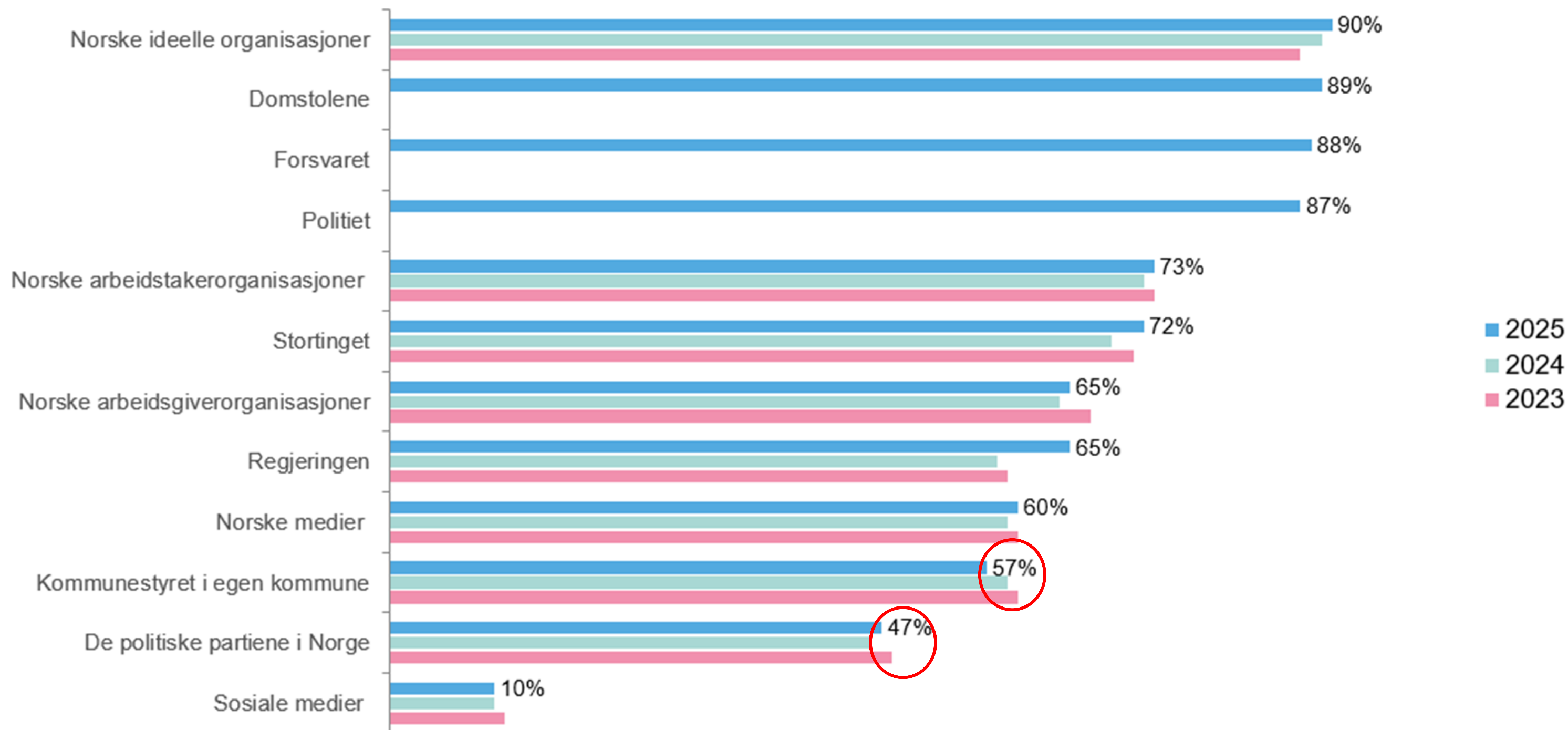

- Jo mer perifere kommuner, desto lavere grad av lovoppfyllelse.
- Jo mindre kommuner, desto lavere grad av lovoppfyllelse.
- God økonomi kan til en viss grad kompensere – men ikke fullt ut – for de to effektene av sentralitet og størrelse.

Greit med så lav tillit til kommunestyrene og de politiske partiene?

Hvilken tillit har du til hver av disse institusjonene og aktørene?

Andel som oppgir 6 eller mer på en skala fra 1-10.

Må skje noe strukturelt

Bø-ordføreren slår kommune- alarm: – Mayday, mayday!

Det trengs en «havarikommisjon» for Kommune-Norge, mener Bø-ordfører Sture Pedersen. Han kaller situasjonen «en alvorlig krise».

MAKE KOMMUNEØKONOMI SEXY: Sture Pedersen rasler med ordførerkjedet.
Foto: Anja A.T. Brekke / VG

– Vi går konkurs om Erna og Sylvi får makta

Tromsø-ordfører Gunnar Wilhelmsen ser mørkeblå skyer i horisonten – og kommer med en dirrende advarsel mot «ho Erna» og «ho Sylvi». – Han er en tullkuk, svarer Høyre.

Gunnar Wilhelmsen (Ap) er Tromsøs ordfører. Foto: Helge Mikalsen / VG

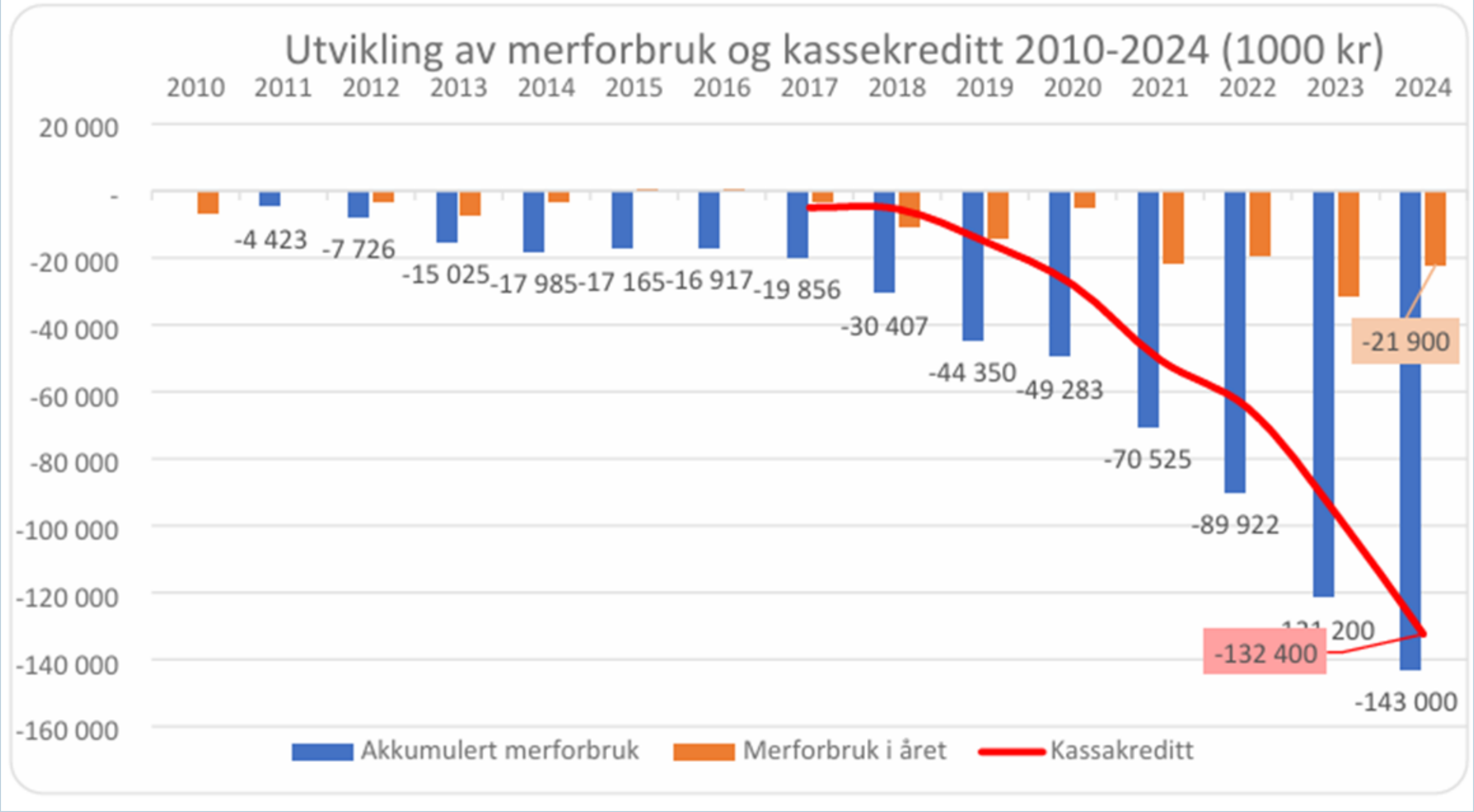
– Får vi ikke en bærekraftig reform, vil kommunene få færre oppgaver

Kommunedirektørforumets leder Bjørn Gudbjørgrud mener vi trenger en skikkelig kommunereform hvis ikke staten skal ta over omsorgsoppgavene.

Bjørn Gudbjørgrud tror det blir snakk om kommunereform etter valget, selv om det er litt stille nå. Tone Holmquist

Moskenes kom i en ond sirkel

1. Det har blitt for stort strekk i kommunelaget
 - Folketallet kan ikke gå mot null, den norske generalistkommunen er mer enn et gamlehjem
 - Ulikhetene i finansieringsgrunnlag og objektiv tjenestestandard har blitt for store
2. Brede og like oppgaver til alle forutsetter et minimum av fagmiljø og kapasitet
 - Rettssikkerhet må ivaretas i alle kommuner
 - Alle må effektivisere, utnytte mulighetene og gevinstrealisere
 - Alle kommuner må svare på nasjonale hovedutfordringer
3. Kommunene må ha utviklingskompetanse
 - Den beste fagkompetanse innenfor økonomistyring, planfunksjon, næring og innovasjon, klima og miljø, beredskap og samfunnssikkerhet, digitalisering, omstilling og gevinstrealisering
 - Kommunene må sikres virkemidler for tjeneste- og samfunnsutvikling
4. Kommunene, fylkeskommunen og staten må samhandle bedre
 - Fragmentert oppgavefordeling og organisering er en hovedutfordring
 - Lov, forskrifter og summen av nasjonale og regionale føringer har blitt for komplisert
 - Forvaltningen må forenkles
 - Gråsoner må bygge ned

Opptakt til nasjonal reformbølge?

Helsereformutvalget med frist 1.1.2026

Utvalget skal:

- Utrede og foreslå ulike modeller for fremtidig organisering, styring og finansiering av en sammenhengende og integrert helse- og omsorgstjeneste i Norge.
- Vurdere ansvars- og oppgavefordelingen mellom den kommunale og fylkeskommunale helse- og omsorgstjenesten og spesialisthelsetjenesten.

Utvalget skal utarbeide et beslutningsgrunnlag og foreslå tiltak som understøtter de helsepolitiske målene, blant annet likeverdige tjenester over hele landet, sammenhengende og helhetlige pasientforløp og effektiv oppgavefordeling og ressursbruk mellom de ulike delene av tjenestene. Det legges til grunn at kommunene skal ha ansvar for omsorgstjenester og at staten skal ha ansvar for sykehus og spesialisthelsetjenester.

Kommunekommisjonen med frist i 2025 og 2026

3. Om oppdraget

- Kommisjonen skal foreslå endringer i statens styring av kommunesektoren som legger til rette for god ressursbruk, fleksibel bruk av personell og effektiv oppgaveløsning i kommunesektoren.
- Kommisjonen skal også vurdere og foreslå tiltak om det er andre forhold som binder kompetanse unødvendig, bidrar til unødvendig høye kostnader eller lite effektiv oppgaveløsning i kommuner og fylkeskommuner.
- Kommisjonen skal redegjøre for konsekvensene av de tiltakene som foreslås, herunder for kvalitet og likeverd i tjenestene.

Kommisjonen har stor frihet i hvordan de legger opp arbeidet. Oppdraget er å foreslå endringer i statens styring av kommunesektoren som legger til rette for god ressursbruk, fleksibel bruk av personell og effektiv oppgaveløsning i kommunesektoren.

Hva blir fremtidig helsemodell?

KOMMENTAR

Vestre setter kommunale helsetjenester i spill

Helseministerens helsereformutvalg har fått i oppdrag å tenke utradisjonelt. Det betyr at kommunale helsetjenester for alvor settes i spill.

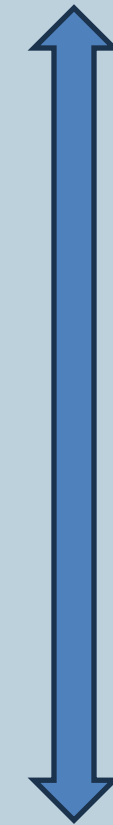

Gunnar Bovim og helse- og omsorgsminister Jan Christian Vestre på vei inn fredag for presentere helsereformutvalget som skal foreslå nye modeller i helsevesenet. Foto: Agnar Kaarbø

Agnar Kaarbø
POLITISK REDAKTØR

Ren statsløsning fra topp til bunn?

- Staten overtar primærhelsetjenesten
- Ny samhandlingsreform
- Interkommunale helsehus
- Dansk regionmodell
- Finsk særkommuneløsning
- Helsekommuner

Ren (fylkes)kommunal løsning fra topp til bunn?

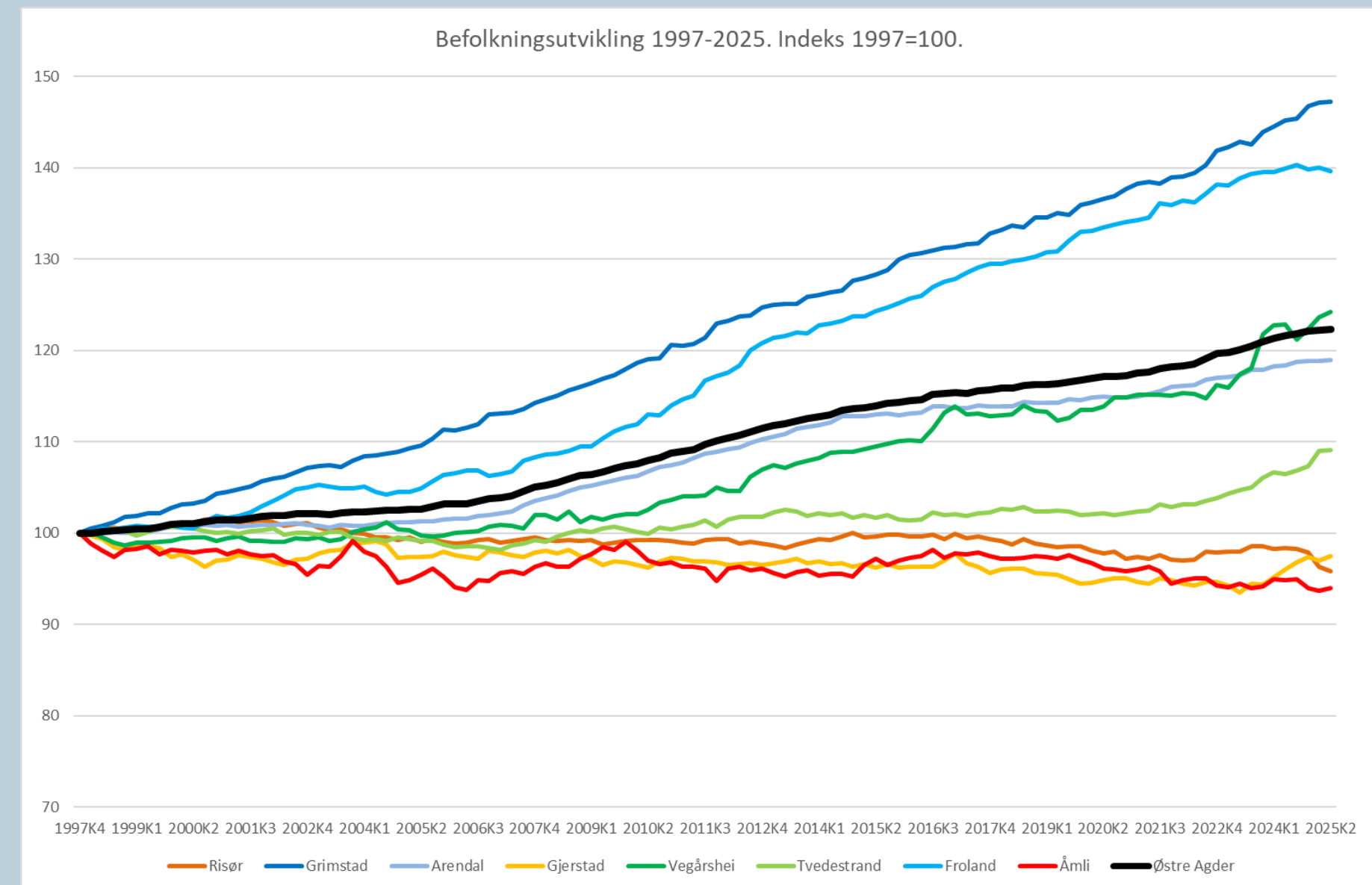
Behov for større og dypere omstillinger?

- Modell 0: Videreføring av dagens kommuner i kombinasjon med dagens praktisk pragmatiske samarbeidsmønster
- Modell 1: Videreføring av dagens kommuner i kombinasjon med et bredere og fastere organisert interkommunalt samarbeid
- Modell 2: Kommunesammenslutning, enten konsolidering som innebærer fusjon med 1-2 nabokommuner eller overgang til en bredere regionkommuneløsning

- Østre Agdersamarbeidet blir viktigere
 - Det interessepolitiske samarbeidet
 - Samarbeidet om samfunnsutvikling
 - Om kommunal administrasjon og støttetjenester
 - Kompetansekrevende velferdstjenester
 - Plan og utviklingsoppgaver
 - Digitalisering og gevinstrealisering
- Stort potensial for bedre samarbeid
 - Oppgaver
 - Struktur på samarbeidet
 - Organisering
 - Arbeidsdeling
- Subregionale mobiliseringer og piloter er nødvendig og bra
 - Alle må ikke være med på alt
 - Viktig at noen kommer i gang, tempo blir viktigere
 - Bør unngå kortsiktig shopping i alle retninger

Det er Østre Agder det! Fri essens av grunnavtalen

1. En sterk og utviklingsorientert kommuneregion
2. Som jobber kontinuerlig med omstilling og gevinstrealisering
3. I fleksible, men fastere strukturer for samarbeid
4. Med mål om vekst og utnyttelse av lokale fortrinn, uten sentralisering
5. Ja til innovative løsninger og avtalebasert samarbeid med staten og fylkeskommunen
6. Mål om balansert arbeidsdeling og merverdi for alle
7. Behov for å utvikle en mer samordnet styringsstruktur
8. Trinnvis erfaringsbasert utvikling

To grunnstrukturer i det subregionale samarbeidet

Nr	Samarbeidsordning	Kommuner	
1	Landbrukssamarbeid Gjerstad-Risør	Risør, Gjerstad	2-5K
2	Samarbeid om tilsyn med barnehager Risør, Tvedestrand og Froland	Risør, Tvedestrand, Froland	
3	Kulturskolen Øst i Agder	Risør, Tvedestrand, Gjerstad, Vegårshei	
4	Risør og Tvedestrandregionens Avfallsselskap RTA AS	Risør, Tvedestrand, Gjerstad, Vegårshei	
5	Interkommunal PPT Risør	Risør, Tvedestrand, Vegårshei, Gjerstad	
6	Lisand AS	Risør, Tvedestrand, Gjerstad, Vegårshei	
7	Regionalt næringsfond for Østregionen (RNØ)	Risør, Tvedestrand, Gjerstad, Vegårshei, Åmli	
8	Barneverntjenesten Øst i Agder	Risør, Tvedestrand, Gjerstad, Vegårshei, Åmli	
9	Landbrukssamarbeid Tvedestrand-Vegårshei	Tvedestrand, Vegårshei	2-3K
10	NAV Øst i Agder	Tvedestrand, Gjerstad, Vegårshei, Froland	
11	Jordmorsamarbeid Vegårshei, Gjerstad og Åmli	Vegårshei, Gjerstad, Åmli	
12	Agder Kommunale Støttetjenester (AKST)	Arendal, Grimstad	
13	Kommunal innkreving Arendal-Grimstad	Arendal, Grimstad	
14	Landbrukssamarbeid Arendal-Froland	Arendal, Froland*	
15	Agder Renovasjon IKS	Arendal, Grimstad, Froland	
16	Regionalt næringsfond Arendal, Froland og Grimstad	Arendal, Grimstad, Froland	
17	Regnskapssamarbeid AKST-Vegårshei	Arendal, Grimstad, Vegårshei	
18	Jussamarbeid Østre Agder	Arendal, Froland, Risør, Vegårshei	
19	Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark og Søm landskapsvernområde	Arendal, Grimstad, Tvedestrand, samt fylkeskommunen	

Prinsipper for regional og subregionalt samarbeid

6. Prinsipper for samarbeid

- 6.1 Østre Agder-samarbeidet skal innebære en merverdi for kommunene, sett i forhold til formålet og målene med samarbeidet.
- 6.2 Samarbeidet skal videreutvikles gjennom langsiktige avtaler i faste og avtalte konstellasjoner, som er tilpasset kommunenes muligheter for å utnytte lokale fortrinn. Hensynet til felles investeringer og langsiktig kompetanseoppbygging kan tilsi mindre bruk av kortsiktig kjøp og salg av tjenester innenfor kjerneområder i det interkommunale samarbeidet.
- 6.3 Samarbeidet skal underbygge god administrativ og politisk styring i regi av den enkelte kommune. Samarbeidet skal ivareta at innbyggerne sikres tilgjengelighet til kommunale tjenester gjennom effektive digitale tjenester, og med kompetent fagpersonell.
- 6.4 Desentralisert lokalisering av fagpersonell i alle de åtte kommunene skal vurderes på områder hvor nærhet til brukerne og/eller ledelsen i den enkelte kommune er avgjørende for god tjenestekvalitet.
- 6.5 Det skal tilstrebes en balansert fordeling av kommunale arbeidsplasser. Aktuelle vertskommuner må kunne sikre forsvarlige tjenester og avtalte leveranser i alle kommunene.
- 6.6 Samarbeidet skal utvikles stegvis i nær dialog med kommunenes ansatte og partssamarbeid. Samarbeidet er tillits- og avtalebasert, og innebærer at ingen kommune skal styrke seg på bekostning av de andre.
- 6.7 Kommunene forplikter seg til å finne fellesløsninger med hverandre, før det evt. inngås forpliktende avtaler med andre kommuner.
- 6.8 Det er ønskelig å harmonisere Østre Agder-samarbeidet i retning av flere felles løsninger for alle åtte kommunene. Det er viktig av hensyn til effektiv ressursbruk og minst mulig kostnader til løpende styring og koordinering av samarbeidet. Flere fellesløsninger vil også fremme kommunenes eksterne påvirkningskraft i det løpende reformarbeid.
- 6.9 Videreføring av samarbeid i andre konstellasjoner kan være formålstjenlig, f.eks. knyttet til godt innarbeidet nabosamarbeid eller i forbindelse med utprøving av nye løsninger.

Ta avtalen i bruk!